

Analize de Business și Economie

numărul 4, aprilie 2005, ediție lunară

cuprins

SUMAR.....	2
POLITICI MACROECONOMICE	3
CLIMATUL FINANCIAR.....	4
SECTORUL REAL.....	5
COMERȚUL EXTERN	7
MEDIUL DE AFACERI	7
INFLAȚIA.....	8
MUNCA ȘI GOSPODĂRIILE CASNICE.....	10
PARTENERII COMERCIALI.....	10
RELAȚII INTERNAȚIONALE.....	12
POLITICĂ ȘI GUVERNARE	12
TRANSNISTRIA	15
ANEXĂ STATISTICĂ	16
NOTE	17

Despre EXPERT-GRUP

EXPERT-GRUP este un centru analitic și de cercetare independent, înregistrat la Ministerul Justiției al Republicii Moldova ca organizație neguvernamentală. **EXPERT-GRUP** este specializat în efectuarea cercetărilor economice, evaluarea politicilor publice, analiza politică și acordarea serviciilor de consultanță. Misiunea noastră este de a oferi analize și expertize pertinente care ar ajuta partenerilor noștri să ia decizii corecte într-un mediu aflat în continuă schimbare. Urmărind scopurile sale instituționale, **EXPERT-GRUP** va genera externalități pozitive care vor contribui la dezvoltarea de ansamblu a Republicii Moldova și la ameliorarea pe multiple planuri a competitivității internaționale a țării.

Analizele de Business și Economie reprezintă un proiect al cărui obiectiv este oferirea analizelor și prognozelor asupra evoluțiilor economice, internaționale și de politică internă, în măsura în care ultimele două categorii afectează sfera economicului și afacerile private. Audiența proiectului este compusă din reprezentanții societății civile, organizațiilor internaționale, comunităților de afaceri, administrative și politice naționale și internaționale. **Analizele de Business și Economie** sunt publicate lunar.

La această ediție au contribuit: Valeriu Prohnițchi (coordonator), Alexandru Oprunenco, Ștefan Gligor, Iurie Gotișan, Lucia Aprodu. Vom fi bucuroși să răspundem mesajelor Dumneavoastră trimise pe adresa electronică expertgrup@gmail.com sau info@expert-grup.org. Vă rugăm să vizitați pagina noastră electronică www.expert-grup.org.

SUMAR

În martie-aprilie 2005 **POLITICILE MACROECONOMICE** au fost adecvate pentru menținerea stabilității macroeconomice pe termen scurt, dar rămâne neclar impactul unor acțiuni guvernamentale pe termen lung. Este vorba de acordarea unor scutiri fiscale importante ce vor lipsi bugetul de câteva zeci de milioane de dolari. Veniturile bugetare curente au continuat să crească puternic, în timp ce pe câmpul politicilor monetare BNM a prevenit atacurile valutare speculative care ar fi apreciat moneda națională.

SECTORUL FINANCIAR nu a avut o evoluție ieșită din comun. Dobânzile nu au înregistrat variații semnificative, cu excepția celor plătite la depozitele în lei, care au scăzut cu un punct procentual. Creșterea creditului a fost mai puternică decât în trimestrul 1 2004. Dinamica structurală pozitivă constă în majorarea ponderii creditelor acordate pe termen lung. BNM a adoptat noi reguli de clasificare a creditelor acordate clienților cu situații financiare dificile, lucru care va atenua riscurile băncilor comerciale.

În martie **SECTORUL REAL** a continuat să acuze simptome de oboseală. Ratele trimestriale de creștere în majoritatea ramurilor industriale importante s-au aplatizat, producția realizată în martie 2005 fiind cu 0,8% mai mare decât în martie 2004. Printre factorii care explică această evoluție se numără înrăutățirea condițiilor de efectuare a comerțului extern, calitatea nesatisfăcătoare a materiei prime (deosebit de importantă pentru vinificație) și epuizarea rezervelor de creștere extensivă. În multe ramuri capacitățile tehnologice de producere s-au apropiat de potențialul maxim, dar există perspective bune de reluare a creșterii deoarece investițiile în capital fix cresc.

COMERȚUL EXTERN a crescut mai lent decât în 2004. Conform datelor statistice, în ianuarie-martie exporturile au sporit cu puțin peste 6% față de T1'04, un rezultat mediocru comparativ cu 36% în 2004. Este deosebit de îngrijorător faptul că importurile au crescut puternic, cu 28%, agravând deficitul comercial, care a crescut de două ori față de aceeași perioadă a anului 2004, atingând valoarea de 186 milioane USD. Guvernului ar trebui să-i dea de gândit mai ales reducerea exporturilor spre țările UE și avansarea târătoare a celor spre CSI.

În **MEDIUL DE AFACERI** evoluțiile negative s-au suprapus pe cele pozitive. Ultimele sunt mai importante, astfel încât efectul net este considerat de noi pozitiv. Raitingul acordat de Banca Mondială pentru reformele economice implementate în Moldova pe parcursul anului 2004 a crescut, în timp ce importante persoane oficiale de peste hotare au făcut declarații politice favorabile investițiilor străine în Moldova. Retorica politică a guvernării vizavi de reforma regulatorie a fost încurajatoare, iar adoptarea legii cu privire la leasing va stimula activitatea de afaceri, dacă va fi implementată adecvat.

INFLAȚIA a continuat să inspire numai pesimism, depășind în aprilie jumătate din nivelul țintă stabilit de BNM și guvern pentru anul curent. Conform calculelor făcute de EXPERT-GROUP, inflația se accelerează. Creșterea prețurilor în ianuarie 2005 față de ianuarie

2004 a constituit 12,9%, în timp ce în aprilie 2005 creșterea a fost de 15%. Anumiți factori structurali vor inhiba inflația în lunile de vară (existența unor stocuri excedentare de grâu), alții o vor mări (majorarea administrativă a tarifelor la unele servicii publice). Efectul net nu este cert, dar e mai degrabă negativ.

În martie **SALARILE** au continuat tendință descendentă. În martie 2005 salariul real a crescut față de martie 2004 cu 1,9%, în timp ce în martie 2004 rata de creștere a fost 13,2%. Reducerea vitezei de creștere a salariului mediu pe economie își are sursa în sectorul industrial și financiar. Salariul este principala sursă de venituri pentru majoritatea **GOSPODĂRIILOR CASNICE**, de aceea creșterea mai lentă a salariului a determinat și reducerea consumului. Vânzările de mărfuri cu amănuntul au scăzut cu 7% în T1'05, în timp ce serviciile populației au crescut cu 5,3% (10% în 2004). Creșterea explozivă a prețurilor la unele produse alimentare este un alt factor care a inhibat semnificativ consumul.

Evoluțiile economiei globale nu au fost favorabile pentru principalii **PARTENERI COMERCIALI** ai Moldovei. Volatilitatea pieței globale a hidrocarburilor a înrăutățit anticipările negative ale consumatorilor din SUA și UE. Nici Rusia, care de obicei profită de pe urma creșterii prețurilor petroliere, nu demonstrează performanțe înalte. Economia ucraineană încă nu și-a revenit de după criza politică din 2004 și este afectată de prețurile petroliere în creștere.

Evoluția **RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE** ale Moldovei în aprilie este deocamdată dificil de adus la o evaluare netă. Summitul șefilor de state GUAM de la Chișinău a fost o ocazie în plus de reafirmare a obiectivelor europene comune, dar reacția de răspuns a UE este descurajatoare. Relațiile politice cu Rusia au continuat să se afle pe un plan înclinat, lucru care nu este favorabil pentru business, deoarece ar putea urma și înrăutățirea relațiilor economice. Rusia a introdus deja, ca gest de avertizare, restricții la importul produselor de carne din Moldova.

POLITICA ȘI GUVERNAREA au fost marcate de o apropiere surprinzătoare între unele partide de opoziție și cel aflat la guvernare. Structura guvernului a fost modificată esențial, intenția fiind de a construi un sistem de administrare eficient și responsabil. Este însă dubioasă posibilitatea realizării acestor obiective, deoarece reforma nu a fost de profunzime, ci mai degrabă cosmetică. Maniera în care ea a fost realizată contravine cadrului strategic stabilit în SCERS.

Relațiile cu **TRANSNISTRIA** au continuat să se înrăutățească în martie-aprilie curent, culminând cu abandonarea de către Moldova a Comisiei Unificate de Control. Cauza intensificării conflictului constă în provocările întreprinse de Tiraspol (postul vamal de la Doroșcaia și împiedicarea țăranilor din satele din raionul Dubăsari de a efectua lucrările agricole de primăvară). Economia regională începe să reacționeze la condițiile politice externe nefaste apărute în 2004, reducând ritmurile de creștere industrială și de exportare a mărfurilor, iar anticipările directorilor de întreprinderi din Transnistria devin mai pesimiste.

Guvernul modifică ad-hoc politica fiscală ...

În martie-aprilie Guvernul a promovat în Parlament câteva decizii adoptate în condiții obscure. Cea mai dubioasă a fost votarea unei legi cu privire la importul utilajului, echipamentului, tehnicii, materialelor și agregatelor complementare pentru construcția centralei electrice în apropierea satului Burlăceni, raionul Cahul și în apropierea municipiului Bălți. Cele două companii care vor construi centralele vor beneficia de facilități fiscale în sumă de 50 de milioane de euro, fiind scutite de TVA la utilajul importat. Pledând pentru acordarea facilităților, guvernul sublinia importanța centralelor electrice (fiecare cu capacitatea de 450 MW) pentru securitatea energetică a Moldovei. Argumentul este plauzibil, dar există și dubii:

- Nu este clar de ce Guvernul a promis investitorilor acordarea facilității înainte ca să consulte Parlamentul asupra acestei chestiuni.
- Guvernul subminează obiectivele Concepției cu privire la reforma fiscală: asigurarea stabilității și previzibilității veniturilor publice și asigurarea transparenței legislației fiscale.
- Toate modificările legislației fiscale trebuie făcute prin intermediul Codului Fiscal, nu a unor legi speciale.

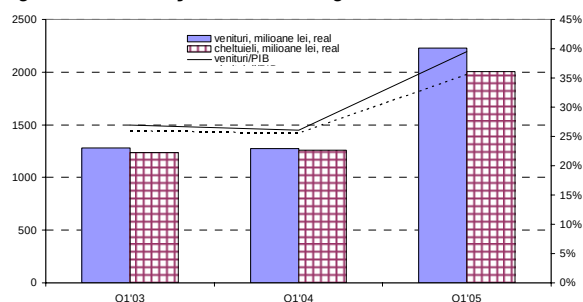
Acordarea acestor facilități continuă lanțul unor acțiuni similare ale guvernului, care anterior a scutit de TVA petrolul importat de compania responsabilă de finalizarea terminalului de la Giurgiulești. Pierderile suportate de buget de pe urma acestor acțiuni sunt foarte mari. Mai important este că aceste acțiuni creează precedente periculoase, deoarece și alți investitori locali sau străini vor dori să-și procure asemenea libertăți, ceea ce va submina stabilitatea fiscală și va compromite concurența.

... încurajat de creșterea veniturilor bugetare

În primul trimestru al anului curent, la bugetul public național au fost acumulate venituri în sumă de peste 2,87 miliarde lei, cu 27,6% mai mult decât în 2004.

Acumulările în bugetul de stat au fost de 1,82 miliarde lei, depășind cu 57,8% nivelul înregistrat în perioada similară a anului trecut. Totuși, bugetul pentru 2005 nu poate fi comparat direct cu cel din 2004 deoarece în 2005 au fost modificări importante în structura veniturilor (în buget au fost incluse proiectele investiționale, mijloacele și fondurile speciale). Planul acumulărilor la bugetele unităților administrativ-teritoriale a fost executat în mediu la 104,8%. Totodată, de la începutul anului au fost efectuate restituiri de TVA în mărime de 192 milioane lei. Nu este clar dacă acest indicator se include în planul trimestrial, dar s-ar putea ca în următoarele perioade de gestionare indicatorul să depășească prognozele anuale (900 milioane lei).

Figura 1. Venituri și cheltuieli în bugetul consolidat

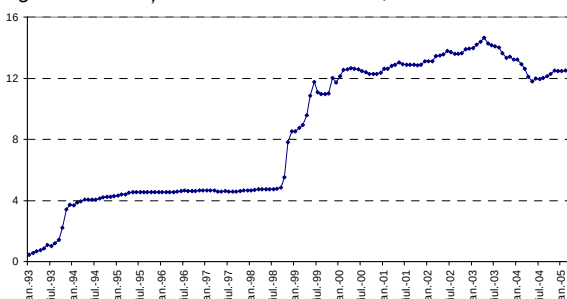
Sursă: DSS

Există semnale care atestă îmbunătățirea managementului bugetar și al datoriei publice. Astfel, Ministrul Finanțelor declarase în aprilie că nu a admis restante la cheltuieli, achitând în 2005 integral trei fonduri medii de salarii și pensii, onorând integral solicitările pentru plata burselor, efectuând transferurile planificate în bugetele unităților administrativ-teritoriale, precum și la bugetul asigurărilor sociale de stat. Plățile externe prevăzute pentru trei luni au fost achitate integral în mărime de 11,5 milioane USD.

Iar BNM combate factorii speculativi

În martie-aprilie nu au fost făcute modificări la ratele dobânzilor instrumentelor monetare utilizate de BNM. În martie s-au intensificat operațiunile de sterilizare efectuate de Bancă, volumul sterilizat de lei crescând cu 74%. Absorbând o cantitate mare de lichiditate, BNM a încercat să reducă tensiunile inflaționiste.

Figura 2. Evoluția cursului valutar oficial, MDL/USD

Surse: BNM

La sfârșitul lunii aprilie pe piața valutară internă au fost întreprinse câteva atacuri speculative de depreciere asupra dolarului SUA. Speculanții au mizat pe factorii sezonieri (cererea mărită de lei în legătură cu sărbătorile de Paști) care s-a suprapus pe majorarea ofertei de valută din partea persoanelor fizice (care în T1'05 a crescut cu 65% comparativ cu T1'04). BNM a luat riscurile la serios, declarând public că va interveni în caz de necesitate pentru a atenua variațiile prea mari ale cursului și nu a admis aprecierea monedei naționale.

Tabel 1. Indicatori de control Politici Macroeconomice

	Oct 04	Nov 04	Dec 04	Ian 05	Feb 05	Mar 05
Veniturile lunare în bugetul de stat, milioane lei	384,4 ¹	408,6 ²	669,3 ³	430	472,9	909,1
Rata de bază a BNM, %	14,5	14,5	14,5	14,5	13	13
Cursul de schimb mediu oficial, MDL/USD	12,30	12,48	12,47	12,47	12,50	12,60

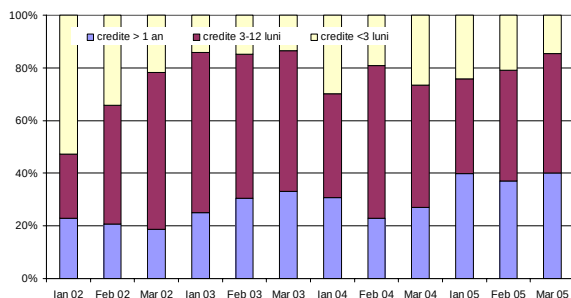
Note: 1) – ianuarie 2004, 2) – februarie 2004, 3) - martie 2004; Surse: MF, BNM

SECTORUL FINANCIAR

Creditul pe termen lung crește

În martie 2005 dobânzile nu s-au modificat semnificativ, cu excepția celor plătite pentru depozitele în lei și care au scăzut cu un punct procentual. Stocul creditului bancar a crescut cu aceeași marjă ca și în martie 2004, 2,4%. Pe parcursul întregului trimestru 2005 valoarea creditelor acordate s-a majorat cu 25%, accelerându-se față de T1'04 (16%), dar plasându-se mult sub creșterea realizată în aceeași perioadă în 2003 (55%). Pe fundalul inflaționist existent, creșterea prea rapidă a creditului ar putea dăuna țintelor monetare ale BNM. În aprilie BNM a aprobat modificări la regulamentul de formare a fondului de risc pentru băncile comerciale, înăștrind condițiile de creditare a clienților bancari cu situație financiară dificilă¹. Ponderea creditelor acordate pe termen lung (mai mult de 1 an) este în creștere față de perioadele similare ale anilor trecuți. Tendință e pozitivă, indicând creșterea încrederii băncilor față de clienții lor.

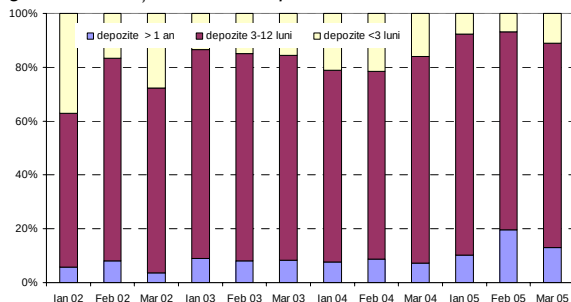
Figura 3. Evoluția structurii creditelor în lei acordate companiilor, %

Surse: BNM

S-a majorat și ponderea creditelor lungi acordate în valută. A crescut, deși mai slab, și ponderea depozitelor mai mari de un an.

Figura 4. Evoluția structurii depozitelor în lei, %

Surse: BNM

Tandemul BNM - băncile comerciale trebuie să depună încă multe eforturi pentru ca să sporească încrederea populației în sistemul bancar și să canalizeze economiile existente către intermediarii financiari.

Urmărind inclusiv și acest scop, în aprilie BNM a aprobat Regulamentul cu privire la condițiile, modul de emisiune și circulație a certificatelor bancare de depozit și a cambiiilor bancare. Intrarea în uz a acestor noi produse bancare va stimula intermedierea financiară și vor putea fi utilizate ca alternativă eficientă pentru depozitele tradiționale.

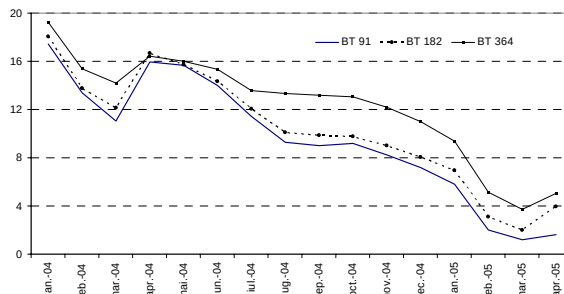
Opacitatea proprietății în sistemul bancar devine o problemă tot mai importantă

În ultimele luni în sistemul bancar s-au produs evenimente care vor trebui să readucă problema opacității relațiilor de proprietate în băncile comerciale pe agenda politicii bancare a BNM. Problema aceasta a fost identificată și de experții internaționali ca fiind una de maximă prioritate pentru supravegherea adecvată a sistemului bancar, pentru asigurarea stabilității sistemului în fața unor eventuale crize și pentru majorarea încrederii publice față de bănci².

Piața valorilor de stat a atins minimul

În martie ratele dobânzilor pentru hârtiile de valoare de stat au atins minime-record (1,9%), după care în aprilie au crescut ușor la 2,5%. Majorarea ratelor a fost condiționată de reducerea relativă a cererii pentru aceste valori.

Figura 5. Evoluția ratelor efective ale dobânzii la HVS

Surse: BNM

EG consideră că în următorul trimestru ratele dobânzilor plătite pentru hârtiile de valoare de stat vor crește semnificativ, revenind la nivelul de 6-8%. Acest lucru va fi determinat de reducerea cererii pentru HVS, în timp ce oferta Ministerului de Finanțe va rămâne înaltă.

Tabel 2. Indicatori de control Climatului Financiar	Nov 04	Dec 04	Ian 05	Feb 05	Mar 05	Apr 05
Rata dobânzii la credite lei, %	20,9	21,1	21,2	20,9	20,7	
Rata dobânzii la credite valută, %	11,6	11,4	11,3	11,3	11,5	
Rata dobânzii la depozite lei, %	15,5	15,5	15,7	15,4	14,4	
Rata dobânzii la depozite valută, %	5,6	5,3	5,2	5,3	5,3	
Rata medie ponderată la HVA, nominal, %	9,0	8,0	6,8	2,8	1,9	2,5

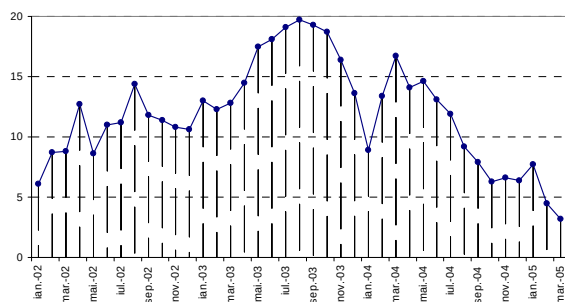
Surse: BNM

SECTORUL REAL

Rezultatele trimestriale nu ne bucură prea mult ...

În aprilie au fost publicate rezultate macroeconomice preliminare pentru primul trimestru. Analiza acestora arată că economia moldovenească, după creșterea intensă în 2003-2004, se îndreaptă spre „pista de aterizare”. Și aterizarea ar putea să nu fie tocmai lină, ținând cont de semnalele macroeconomice. Reducerea ritmurilor de creștere industrială la 3,2% în T1'05 față de T1'04 este cel mai îngrijorător simptom. Pentru comparație, producția industrială a crescut cu 16,7% în primul trimestru 2004 și cu 12,8% în 2003.

Figura 6. Creșterea producției industriale, %, cumulativ de la începutul anului față de perioada similară anul precedent

Surse: BNM

Din punct de vedere structural, s-a consolidat ponderea sectorului privat în sectorul industrial de la 35,9% în T1'04 la 38,8% în T1'05³. Dar este îngrijorător că anume întreprinderile private au înregistrat cea mai lentă creștere a producției, 2,9%, comparativ cu 9,1% realizată de întreprinderile din sectorul public. Sursa principală a frânării sectorului industrial este ramura de fabricare a vinului, care a scăzut cu 7% în primul trimestru și a tras după sine întregul sub-sector alimentar și al băuturilor (-2%). Dificultățile ramurii țin de desfacerea producției pe piața rusă și de calitatea materiei prime. Se observă și reducerea producției de panificație (-5%), determinate de politica rigidă a prețurilor administrate.

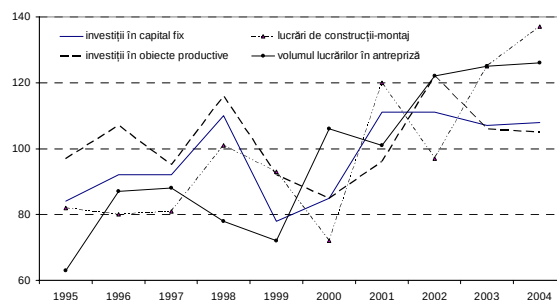
... dar există premise pentru creșterea ulterioară...

Unul din factorii care explică creșterea industrială fulminantă până la mijlocul anului 2004 este readucerea în producție a capacităților care au fost sub-utilizate în perioada de recesiune drastică din anii 1990. Rezervele de creștere s-ar epuiza în absența investițiilor.

În 2005 activitatea investițională manifestă tendințe de accelerare. Investițiile în capital fix au sporit în T1'05 cu 28% față de T1'04. Pentru comparație, în primul trimestru 2004 investițiile în capital fix au consemnat o creștere de 14%. Au continuat traiectoria ascendentă investițiile în construcții-montaj, care în T1'05 au fost 16% mai mari decât în T1'04. Pe parcursul anilor 2003-2004 investițiile în lucrările de construcții-montaj au crescut 25% și, respectiv, cu 37%.

Intrarea în funcțiune a noilor capacități de producție ar trebui să aducă industria pe o curbă mai înaltă de producție, începând probabil cu a doua jumătate a anului 2005 sau cu 2006. Anticipările managerilor sunt în general optimiste, fiind așteptată o creștere în mai multe sectoare, inclusiv în vinificație, începând cu trimestrul patru 2005.

Figura 7. Indicatorii activității investiționale, %, anul precedent = 100%

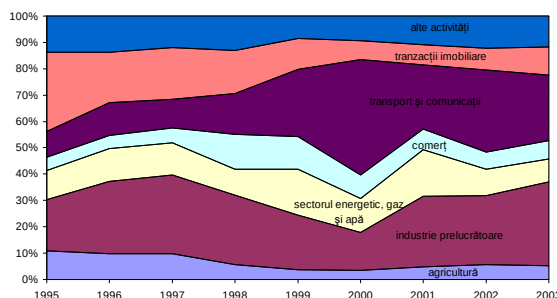
Surse: BNS, BNM

În structura pe sursele de finanțare a investițiilor se face remarcabilă reducerea ponderii mijloacelor bugetare (de la 8,5% în T1'04 la 4,2% în T1'05), care au scăzut și ca valoare absolută. Ponderea mijloacelor interne (alocate de investitorii agenții economici și de populație) s-a majorat de la 58,2% la 69,0%, crescând și ca valoarea absolută cu aproape 200 milioane lei. Aceste evoluții consolidează tendința pozitivă din 2004 de creștere a rolului economiilor interne în finanțarea investițiilor. În 2004, ponderea mijloacelor investite de agenții economici și populație s-a ridicat la 65% din totalul de investiții de 5 miliarde lei⁴.

... însă mai puțin în agricultură

În T1'05 producția agricolă a crescut cu 5,1%, în primul rând din contul sectorului zootehnic. Creșterea reprezintă o revenire parțială a sectorului după scăderea de 7,2% din primul trimestru 2004.

Figura 8. Structura investițiilor pe sectoare de activitate, %

Surse: BNS, BNM

Indicatorii sectoriali arată că agricultura rămâne cel mai volatil sector de activitate economică, în care riscurile sunt mult mai mari decât în mediu pe economie. Una din cauzele acestei stări de lucruri este lipsa cronică de investiții de care suferă agricultura. Experți estimează că agricultura are nevoie de investiții de 2 miliarde de USD pentru a reveni la nivelul optimal de producție⁵, dar sectorul beneficiază de investiții de numai 13-14 milioane USD anual⁶. După cum se poate vedea din figura 8, în agricultura sunt plasate cele mai puține investiții comparativ cu alte sectoare. Tabloul devine și mai pesimist dacă ținem cont de faptul că majoritatea relativă a forței de muncă este angajată în agricultură și că cei mai mulți săraci depind de agricultură.

Nivelurile mici ale veniturilor obținute în agricultură împiedică alocarea unor resurse mai mari. Politica agrară este responsabilă într-o anumită măsură de acest lucru. Astfel, pe piața internă se înregistrează un surplus enorm de grâu și alte culturi cerealiere, la

mijlocul lunii aprilie în hambare fiind stocate circa 600 mii tone de grâu și orz⁷. Pierderile suportate de agricultori sunt enorme, prețurile interne și externe fiind în continuă descreștere. Excedentul a fost provocat de introducerea de către Guvern și serviciul vamal al unor bariere formale și informale la exportul de cereale. Conform legităților economiei agricole, este de așteptat ca excedentul să provoace mai întâi o prăbușire a prețurilor pe piața internă în anul 2005, după care un deficit de grâu și cereale în 2006.

Perspectivile nefavorabile pentru 2005 sunt agravate și de faptul că în acest an se așteaptă intensificarea concurenței pe piața globală. În majoritatea țărilor-producătoare (Canada, Australia, SUA, Ucraina, Kazahstan) se anticipează recolte foarte bune ce vor va determina scăderea prețurilor pe piețele globale. Țările mici, de talia Moldovei, vor suferi deoarece nu au capacități suficiente pentru a influența piața și pentru a rezista concurenței cu marii producători.

Tabel 3. Indicatori de control Sectorul Real

	2003	Q1'04	Q1-Q2'04	Q1-Q3'04	2004	Q1'05
<i>În % față de perioada similară anul precedent</i>						
Producția industrială	115,6	116,7	113,1	107,9	106,9	103,2
Producția agricolă	86,4	92,8	100,9	103,0	120,4	105,1
Investiții în capital fix	107,0	114	119,0	112,0	108,0	128,0
Mărfuri transportate de întreprinderile de transport	113,4	117,9	114,5	101,6	95,1	83,7

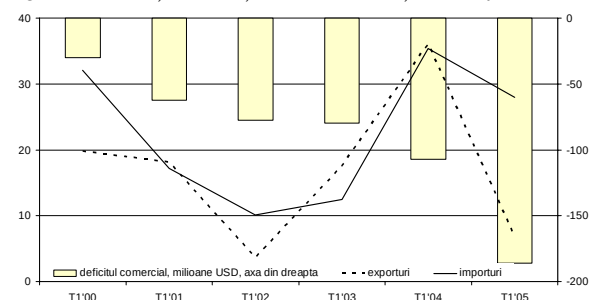
Surse: BNS

COMERȚUL EXTERN

Înrăutățirea deficitului comercial ...

După o evoluție deosebit de favorabilă a comerțului extern în 2004, când exporturile au crescut cu 36,1%, iar importurile cu 35,4%, în primul trimestru al anului curent comerțul extern a înregistrat un progres valoric moderat și un regres structural puternic. Importurile au crescut cu 28% față de T1'04, în timp ce exporturile au înregistrat o creștere mediocră de 6,7%. Drept urmare, deficitul comercial s-a mărit cu 74%, atingând cota-record pentru Moldova de 186 milioane USD.

Figura 9. Evoluția comerțului extern, % față de T1 precedent

Surse: BNS

Dacă aceste tendințe vor persista pe parcursul întregului an, putem fi siguri de faptul că deficitul comercial va deveni problema numărul 1 pe agenda de politică macroeconomică în 2005-2006.

Noi considerăm că printre factorii care au inhibat exporturile se numără măsurile administrative formale și informale instituite de guvern și de serviciul vamal pe parcursul anului 2004 și care încă sunt în vigoare. Volumele exportate de cereale sunt derizorii, după ce au fost introduse interdicțiile la exportarea lor directă. Un alt factor important este reducerea productivității în

industrie, ceea ce a determinat și creșterea mai lentă a volumului mărfurilor livrate în exterior. Interesul strategic al Moldovei este cel de diversificare a piețelor și de sporire a exporturilor spre țările occidentale. Ținând cont de aceasta, putem afirma că scăderea exporturilor spre UE cu 2,5% afectează deosebit de grav interesele comerciale ale Moldovei. Scăderea exporturilor spre UE își are sursele principale în diminuarea exporturilor de produse alimentare, vegetale și a uleiurilor vegetale.

Exporturile spre CSI au crescut cu numai 3%, în timp ce exporturile spre țările din Europa Centrală și de Est – cu aproape 31%, datorate în primul rând intensificării cu 38% a exporturilor moldovenești în România. În trimestrul doi datele statistice vor fi mult mai proaste, ținând cont de faptul că exporturile de ouă spre România au fost sistate.

... este determinată și de slăbiciunea producției naționale

Conform informațiilor Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare, în T1'05 s-au majorat importurile de producție agricolă cu 6% comparativ cu T1'04. Ramura industriei alimentare trecând acum printr-o fază de recesiune, nu este de mirare că importurile de produse alimentare au crescut în primul trimestru cu 8%.

Este interesant că în aceeași perioadă importul de țigări a crescut cu 57% și aceasta în timp ce principalul producător național din acest sector anunța o creștere a producției de 50%. Acest lucru indică asupra faptului că pe piața internă producția locală nu se bucură de prea multă căutare. Creșterea prețurilor interne manifestată anul trecut a condus la majorarea ofertei de produse de import: a cărnii și a produselor de carne cu 77% și a peștelui cu 45%.

Tabel 4. Indicatori de control Comerțul Extern	2003	Q1'04	Q1-Q2'04	Q1-Q3'04	2004	Q1'05
Valoarea exporturilor, milioane USD	790,0	233,4	460,2	701,3	986,3	249,4
Valoarea importurilor, milioane USD	1402,8	338,0	773,5	1215,5	1774,2	435,7
Deficitul comercial, milioane USD	-612,8	-105	-313,3	-514,2	-787,9	-186,3

Surse: BNS

MEDIUL DE AFACERI

Evoluțiile negative ...

Concesiile fiscale făcute de guvern celor doi investitori strategici (vezi **POLITICI MACROECONOMICE**) încalcă principiile liberei concurențe și prevederile Legii cu privire la investițiile făcute în activitatea de întreprinzător, în conformitate cu care toți investitorii sunt tratați egal de către stat. Totuși, faptul că investitorii insistă asupra facilității trebuie să sugereze guvernului că este necesară modificarea regimului TVA, astfel încât toate importurile de tehnologii și utilaje care nu se produc în Republica Moldova să fie scutite de TVA. Dar această modificare a politicii trebuie făcută prin Codul Fiscal, nu pe bază ad-hoc.

s-au suprapus pe cele pozitive ...

În T1'05 peste 1800 de agenți economici din sfera micului business au depus cereri la inspectoratele fiscale teritoriale privind scutirea de impozitul pe venit, pe baza articolului 49 modificat al Codului Fiscal. După ce în anii precedenți numai câteva zeci de IMM-uri se adresau pentru acordarea facilităților, creșterea interesului lor este explicată de procedura simplificată de acordare a facilității respective, prevăzută în noua redacție a articolului 49. Guvernul speră, în mod realist, credem, ca această măsură să servească la reducerea proporției economiei tenebroase și la majorarea numărului de întreprinderi profitabile.

Măsurile fiscale trebuie însă în continuare susținute cu acțiuni menite să simplifice birocrăția care limitează în mod deosebit dezvoltarea sectorului IMM. Sinergia lor va intensifica considerabil dezvoltarea unui sector care se arată dinamic și cu un potențial încă mare de creștere. Într-adevăr conform datelor statistice apărute în aprilie, în 2004 din cele 27 mii de IMM-uri din Moldova, 30% au încheiat anul cu profit, iar cifra de afaceri a întregului sector a sporit cu 15%.

Printre evoluțiile pozitive se numără propunerea președintelui Vladimir Voronin adresată Comisiei parlamentare pentru politică economică, buget și finanțe de a anula Legea cu privire la taxa off-shore, aprobată de legislativ la 16 aprilie 2004. Propunerea președintelui vine după refuzul său de a o promulga în 2004. Legea nu a fost adoptată cu respectarea principiilor politicii fiscale (toate plățile cu caracter fiscal pot fi introduse numai prin intermediul Codului Fiscal). Ea prevedea aplicarea, începând cu 1 iulie 2004, a unei taxe de 15% la importurile efectuate de către agenții economici din Republica Moldova prin intermediul zonelor off-shore. Legea era incapabilă din start să asigure realizarea scopurilor propuse de autorii săi, „de a face ordine în importuri”.

... guvernul dorind să încurajeze afacerile

Ministerul Economiei și Comerțului elaborează un nou program de susținere a dezvoltării IMM-urilor. Obiectivul principal al programului pentru anii 2006-2008 este maximizarea contribuției sectorului IMM la creșterea economică durabilă și reducerea sărăciei, iar printre priorități se numără îmbunătățirea cadrului legislativ, facilitarea accesului la finanțare mai ales pentru IMM-urile din mediul rural, impulsivarea dialogului dintre sectorul public și cel privat și cooperarea mai bună dintre întreprinderile mari și mici.

Restructurarea guvernului a fost însoțită de accente mai puternice pe liberalizarea și simplificarea continuă cadrului regulatoriu al sectorului privat. Premierul Tarlev, prezentând noii (vechii) directori ai Camerei de Licențiere și Serviciului Vamal, atrăgea atenția asupra necesității de simplificare a procedurilor regulatorii de care sunt responsabile cele două instituții. Ele se numără printre instituțiile publice pe care cercurile de afaceri naționale le percep ca fiind cel mai mult afectate de corupție. De aceea, este extrem de important ca indicațiile premierului să nu rămână doar simple direcții de politică, ci să fie transpuse în practica cotidiană a Camerei de Licențiere și a Vămii.

În procesul de simplificare a cadrului regulatoriu prin intermediul „ghilotinei legislative” a avut loc prima ședință a Grupului de lucru pentru reglementarea activității de întreprinzător. Au fost examinate actele normative ce reglementează activitatea Departamentului Dezvoltarea Turismului (DDT) și Agenției de Stat pentru Protecția Proprietății Intelectuale (AGEPI). Rezultatele ședinței demonstrează că reformatorii din guvern vor avea de înfruntat o veritabilă opoziție birocratică, care nu dorește să piardă „mijloacele bugetare speciale”.

Cercurile de afaceri demult așteptau noua lege cu privire la leasing, care în aprilie a fost votată de Parlament. Legea simplifică mult procesul de leasing și extinde sfera de cuprindere la toate obiectele care în mod expres nu sunt interzise prin lege. Dreptul de a procura bunuri în bază de leasing l-au obținut și persoanele fizice, fiind scurtată lista condițiilor obligatorii pentru efectuarea tranzacțiilor.

În aprilie au venit semnale încurajatoare și din exterior. Banca Mondială a mărit ratingul Moldovei în implementarea reformelor economice, președintele Azerbaidjanului în vizita oficială în Moldova a constatat că țara are un bun climat investițional, iar Pactul pentru Stabilitate în Europa de Sud-Est a luat decizia de a organiza la Chișinău în septembrie curent reuniunea Forului de business al Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est. Asemenea evenimente, dacă sunt organizate în mod eficient, pot să aducă o contribuție majoră la atragerea investițiilor străine în Moldova.

Tabel 5. Indicatori de control Mediul de Afaceri

	Nov 04	Dec 04	Ian 05	Feb 05	Mar 05	Apr 05
Liberalizarea cadrului regulatoriu	=	=	=	↗	=	↗
Transparența privatizării	↘	↘	=	=	=	=
Respectarea concurenței	=	=	=	=	↗	↘

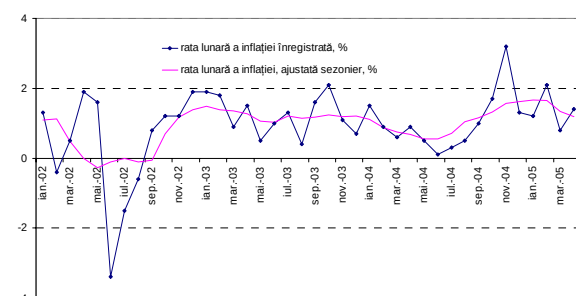
Surse: EG

INFLAȚIA

Inflația depășește jumătate din ținta anuală...

În lunile martie și aprilie 2005 prețurile au crescut cu 0,8% și, respectiv, 1,4%. Comparativ cu decembrie 2004, rata cumulată a inflației pentru primele patru luni ale anului curent a fost de 5,5% (3,9% în 2004). În aprilie, IPC la produsele alimentare s-a majorat cu 1,8%, la produsele nealimentare cu 1,3%, iar tarifele la serviciile prestate populației au crescut cu 0,8%.

Figura 10. Evoluția inflației lunare

Surse: DSS

Nivelul țintă al inflației stabilit de BNM pentru 2005 este de 8-10%. Evoluția prețurilor din primele patru luni subminează șansele înscrierii în parametri inflaționisti anuali. Nu este exclus că recolta agricolă anticipată în 2005 să aducă o prăbușire a prețurilor pentru legume și fructe, dar trebuie de ținut cont de faptul că numai în 3 din ultimii ani 10 ani a fost observată o deflație puternică în lunile de vară. Un factor mult mai puternic care ar putea să conducă la micșorarea IPC este surplusul de grâu de pe piața internă (vezi **SECTORUL REAL**). Scăderea prețurilor la grâu va consolida și mai mult tendința micșorării prețurilor la făină și eventual la pâine, produse cu o mare pondere în calcularea inflației prețurilor de consum. Însă inflația va fi alimentată de influxurile valutare de peste hotare care se vor menține la cote înalte și în viitorul previzibil.

... pe fundalul dezbaterilor asupra inflației

Lunile martie-aprilie a fost perioada în care au început discuții mai largi și mai serioase asupra naturii, riscurilor și instrumentelor de combatere ale inflației. Discuțiile, în care au fost implicați experți atât din cercurile bancare, cât și din afara sectorului, sunt propice nu numai pentru înțelegerea mai profundă a fenomenului, dar și pentru stabilirea unor relații de încredere mai bune între BNM și public. Dezbaterile au fost stimulate de publicarea în luna februarie 2005 a Strategiei comune a Guvernului și Băncii Naționale a Moldovei pentru dezvoltarea sectorului financiar din Republica Moldova în anii 2005-2010. În acest document BNM își retractează responsabilitatea față de componentele nemonetare ale inflației (intervențiile administrative, șocurile energetice, factorii agricoli sezonieri), rezervându-și dreptul de a formula și

promova politica monetară pe baza indicatorului sintetic *inflația de bază*⁸. Anticipările băncilor asupra inflației sunt ambigue. Pe de o parte, mulți directori bancari în discuțiile publice s-au arătat sceptici față de realizarea obiectivului inflaționist pe 2005. Pe de altă parte, alte bănci consideră că o intensificare a activității antreprenoriale ar reduce semnificativ ritmul inflației în 2005.

Care nu au ușurat viața pentru săraci ...

Inflația în Moldova rămâne un fenomen ciudat. În mod paradoxal, cel mai repede cresc prețurile la produsele alimentare, inclusiv la producția agricolă autohtonă. În ianuarie-aprilie prețurile produselor alimentare au crescut în mediu cu 8,3%. Despre ce fel de avantaj comparativ agricol al Moldovei mai putem vorbi în situația în care de la începutul anului prețurile la legume au crescut cu 42,1%, la cartofi – cu 46,5%, iar la fructe – cu 37,3%? Prețurile pentru medicamente, importante pentru păturile vulnerabile, de asemenea au crescut sesizabil, cu 5,7%.

... nici pentru sectorul de producere

Creșterea prețurilor la combustibil are un impact negativ asupra economiei, în primul rând asupra agenților economici care produc și prestează servicii pe piețe reglementate de stat. Rigiditățile administrative împiedică ajustarea prețurilor și tarifelor la noile costuri, multe întreprinderi ajungând într-o situație deplorabilă. Un exemplu grăitor: conform managerului parcului de autobuze din Chișinău, în luna aprilie întreprinderea a fost nevoită să reducă cu 10 unități numărul de autobuze care circulă pe rutele urbane. După scumpirea carburanților, costurile de producție suportate au crescut enorm, în timp ce administrația orășenească nu dorește să majoreze tarifele. Drept urmare, numai în luna aprilie pierderile suportate de întreprindere au fost de 1,3 milioane lei⁹.

Prelungirea incertitudinii politice locale (renunțarea domului Urechian la postul de primar și stabilirea unor alegeri locale anticipate) au împiedicat ajustarea politicii tarifare la noile realități economice. Este de așteptat totuși ca după rezolvarea crizei tarifele să crească. La ședința din 12 mai a Consiliului municipal urmează să se discute problema majorării tarifelor. Asupra creșterii inevitabile a tarifelor indică și faptul că primarul general interimar al municipiului Chișinău propunea „redistribuirea cheltuielilor care au fost propăzute în bugetul municipal pentru necesitățile parcului auto, pe trimestru, astfel încât parcul auto să poată achiziționa combustibilul necesar până când tarifele vor fi adaptate la costurile reale”. Transportatorii insistă asupra majorării tarifului pentru o călătorie în troleibuz de la 0,75 la 1 leu, pentru autobuz – de la 1 la 2 lei, iar pentru călătoria în microbuz – de la 2 la 3 lei.

Tabel 6. Indicatori de control Inflația	Nov 04	Dec 04	Ian 05	Feb 05	Mar 05	Apr 05
Rata inflației, % față de luna precedentă	3,2	1,3	1,2	2,1	0,8	1,4
Creșterea prețurilor produse alimentare, %	2,5	2,1	2,6	2,8	0,9	1,8
Creșterea prețurilor produse nealimentare, %	1,2	1,5	0,4	0,6	1,0	1,3
Creșterea tarifelor servicii prestate populației, %	6,9	-0,4	-0,7	2,4	0,2	0,8
Rata inflației, %, ultimele 12 luni	12,6	12,6	12,9	12,1	13,6	
Rata inflației, % față de luna precedentă	0,6	0,5	0,6	0,2	0,4	-

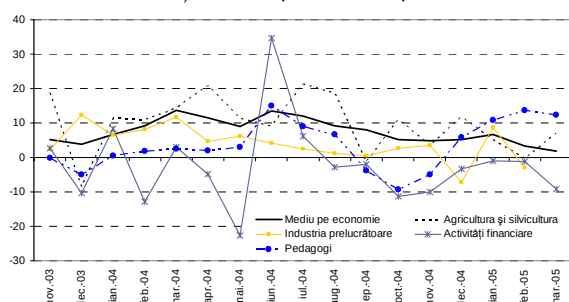
Surse: BNM, DSS

MUNCA ȘI GOSPODĂRIILE CASNICE

Salariile reale reduc viteza de creștere ...

Luna martie a cunoscut accentuarea tendinței de inhibare a ratelor de creștere salarială. Conform calculelor EG, în martie 2005 salariul real a crescut față de martie 2004 cu 1,9%, în timp ce în martie 2004 rata de creștere a fost 13,2%. Reducerea vitezei de creștere a salariului mediu pe economie își are sursa în sectorul industrial (important ca pondere în calcularea mediei) și financiar (important din cauza valorii mari a salariului mediu plătit în acest sector). În sectorul industrial expansiunea mai lentă a dus chiar la reducerea salariului plătit în termeni reali. Astfel, în februarie 2005 salariul mediu real plătit în industria prelucrătoare era cu 2,9% mai mic comparativ cu februarie 2004.

Figura 11. Rata de creștere a salariului real în unele sectoare, % față luna respectivă anul precedent

Sursa: EG, pe baza BNS

Cât privește sectorul financiar, calculele arată că din august 2004 salariul plătit în acest sector a scăzut în termeni reali. Factorii care au determinat această dinamică negativă nu sunt deocamdată clari, dar nu

excludem că încetinirea activității de creditare din partea băncilor comerciale a avut un rol important de jucat.

.... și gospodăriile casnice consumă mai puțin

Moderarea ritmurilor de creștere salarială s-a reflectat și în consumul final al gospodăriilor casnice. După ce în primele trei luni ale anului 2004 vânzările de mărfuri cu amănuntul au crescut cu 14,8% în termeni reali, în T1'05 acestea s-au prăbușit cu 7%! Ținând cont de faptul că vânzările în ansamblu au scăzut exclusiv din cauza reducerii vânzărilor în piețe, putem presupune că și-au limitat consumul în primul rând gospodăriile mai puțin prospere urbane, deoarece cele mai bogate preferă să cumpere din unitățile comerciale.

Una din cauzele care au putut să determine această evoluție este, la părerea noastră, explozia prețurilor cu amănuntul înregistrată în primul trimestru la legume, fructe și cartofi (vezi **INFLAȚIA**). Ipoteza este confirmată de faptul că au scăzut anume vânzările de produse alimentare (-13,4%), în timp ce valoarea mărfurilor nealimentare realizate a crescut cu 1,4%. O altă cauză poate fi accentuarea înclinației spre economisire a gospodăriilor casnice, lucru atestat de majorarea cu 11,9% a depunerilor populației în sistemul bancar (față de 6,4% în T1'04, vezi **CLIMATUL FINANCIAR**).

În martie a continuat să-și tempereze expansiunea sa și sectorul serviciilor prestate populației. Valoarea prestată a crescut în primele 3 luni cu 5,7%, față de 10,4% în 2004.

Tabel 7. Indicatori de control Muncă și Gospodării Casnice

	Ian 04	Feb 04	Mar 04	Ian 05	Feb 05	Mar 05
Salariul mediu pe economie, USD	72,9	74,2	83,2	91,9	89,1	95,6
Creșterea vânzărilor de mărfuri cu amănuntul, %, cumulativ de la începutul anului față de perioada similară a anului precedent	16,3	14,4	14,8	6,1	2,8	-7,0
Creșterea volumului serviciilor prestate populației, %, cumulativ de la începutul anului față de perioada similară a anului precedent	9,2	9,9	10,4	6,8	6,0	5,7

Surse: EG, BNS

PARTENERII COMERCIALI

Petrolul dă dureri de cap analiștilor ...

Începutul lunii aprilie a fost marcat de continua creștere a prețurilor pentru petrol (58 USD per baril pentru petrolul de marca WTI). Prețurile au coborât brusc la mijlocul lunii aprilie, oprindu-se la puțin peste 50 USD. Deși ultimul raport al Agenției Internaționale pentru Energie anticipează o ușoară reducere a prețurilor pentru petrol, majoritatea analiștilor sunt de părere că prețurile vor rămâne în continuare înalte și volatile din cauza ofertei limitate și cererii mari. Perspectivele nu sunt defel îmbucurătoare, menținerea prețului petrolului peste nivelul de 50 de dolari pe baril riscând să afecteze creșterea economică mondială¹⁰.

... americanii încep să fie puțin mai îngrijorați

Statisticile referitoare la economia SUA în luna martie sînt mai puțin optimiste decât s-a așteptat. Creșterea locurilor de muncă în martie a fost doar de 110,000, fiind cea mai slabă creștere înregistrată în fazele de redresare economică în perioada postbelică. Vânzările cu amănuntul au crescut cu numai 0,3%, iar sondajele arată înrăutățirea încrederii consumatorilor și companiilor. Prețurile în creștere ale petrolului au contribuit la această dezolare, precum și la creșterea deficitului comercial american până la 161,5 miliarde USD.

Perspectivele economice rămân totuși bune. Până acum consumatorii s-au arătat capabili să digereze tarifele mai mari la energie, iar companiile au continuat să investească în majorarea stocurilor și înlocuirea de software și echipament. Sistemul Federal de Rezerve anticipează că economia americană va crește cu 3,5% în 2005 și 2006.

... iar europenii chiar mai mult

Lunile trecute au venit știri economice proaste și din Europa. Rata lunară a producției industriale s-a redus cu 0,5% în februarie, după creșterea anemică din decembrie-ianuarie. Energetica este singurul sector aflat în expansiune, reflectând prețurile mai înalte ale țițeiului. Vânzările de bunuri de consum final și de investiții au scăzut cu 0,5% și, respectiv, 0,7%.

Mai mult, creșterea costurilor energetice au declanșat și tensiuni inflaționiste. Inflația anualizată deja este mai mare de 2%, nivelul de reper stabilit de Banca Centrală Europeană. Dar din cauza că principalele economii europene sunt în hibernare, BCE probabil se va abține de la majorarea dobânzilor. Confidența

scăzută a directorilor de companii din Germania, Franța și Italia în luna martie susțin această ipoteză.

Prețurile petroliere înalte nu ajută nici Rusiei ...

Ultimele estimări publicate de Ministerul rus al Economiei și Comerțului arată că în T1'05 economia a crescut cu 5,7%. Dar după ajustarea sezonieră, creșterea se reduce practic la zero. Evoluția prea lentă a exporturilor a compromis creșterea PIB, care a fost antrenat în principal de expansiunea consumului privat. Consumul gospodăriilor casnice a crescut în pofida vacanțelor de iarnă lungi care au determinat scăderea veniturilor reale. Producția industrială a crescut cu 0,2% și 0,3% în ianuarie și februarie, frânând odată cu exporturile și activitatea investițională și pierzând în competiția cu importurile. În același timp, rata anualizată a inflației s-a accelerat. Se estimează că inflația va atinge 4,7-4,9% în T1'05, comparativ cu 3,5% în T1'04. Rezumând, se poate spune că perspectivele economice ale Rusiei apar acum mai sumbre și creșterea ar putea fi mică decât se așteaptă.

... nici Ucrainei

Economia ucraineană a continuat să crească în martie, deși viteza creșterii rămâne mai lentă decât în 2004. Această tendință este cauzată de o anumită instabilitate politică și de creșterea prețurilor pentru resurse energetice de care depinde economia ucraineană. În martie creșterea PIB a fost de 5,2% în comparație cu aceeași perioadă din 2004. Rata de creștere trimestrială în 2005 este considerabil mai mică decât în 2004 (5,4% față de 12,3%), iar rata inflației pentru T1'05 este în creștere comparativ cu aceeași perioadă din 2004 (4,4% față de 2,2%).

România pare a fi ceva mai optimistă

Conform ultimelor date ale Institutului Național de Statistică din România în februarie 2005, exporturile României au fost cu 10,2% mai mari decât în februarie 2004, în timp ce importurile au crescut cu 19,6% față de aceeași perioadă de referință. 72,7% din totalul exporturilor revin UE.

Ultimul sondaj în rândul directorilor executivi arată că economia va crește în următoarele luni în toate sectoarele importante (industrie, construcții, comerțul cu amănuntul, servicii). În același timp, numărul de salariați va crește ușor în sectoarele de construcții și comerț cu amănuntul.

Tabel 8. Indicatori de control Partenerii Comerciali	Nov 04	Dec 04	Ian 05	Feb 05	Mar 05	Apr 05
Prețul petrolului, USD/baril marca WTI	43,5	43,0	45,0	44,0	53,5	47,3
Cursul de schimb dolari/euro	1,33	1,36	1,30	1,32	1,30	1,29
Dow Jones (SUA)	10495,7	10783,01	10489,94	10766,23	10503,76	10297,52
DAX (Germania)		4256,08	4254,85	4350,49	4348,77	4274,52

Surse: Rosbusinessconsulting, BNM, calcule EG

RELAȚII INTERNAȚIONALE

GUUAM – căutarea noilor oportunități

În aprilie eforturile diplomaților moldoveni pentru îmbunătățirea relațiilor Moldovei la scară regională au culminat cu organizarea summitul șefilor de state GUUAM. Pe de altă parte, relațiile Moldovei cu Rusia au rămas pe o traiectorie descendentă, iar la începutul lunii mai chiar au degradat.

La summitul GUUAM a fost semnat un singur document cu prevederi economice, neimportante (organizarea târgurilor și expozițiilor). În schimb, cei patru președinți s-au pronunțat pentru **reformarea organizației și intensificarea colaborării**, inclusiv în domeniul **militar și militar-politic**¹¹. Noile accente anunță schimbări politice importante în regiune. Summitul a fost organizat pentru a atrage atenția Occidentului unele probleme pe care acesta ar prefera să le „uie”. Membrii GUUAM au dorit să demonstreze Uniunii Europene că sunt în stare să asigure o calitate mai înaltă a relațiilor regionale în scopul apropierei politice și economice de UE. Președinții s-au declarat pregătiți să abordeze toate chestiunile de soft-securitate de care este atât de preocupată UE- traficul de droguri și ființe umane, crima organizată, migrațiunea ilegală, traficul de armament, spălarea banilor și corupția. Participanții la summit au formulat în mod expres „intenția de a avansa pe calea integrării europene”.

UE însă reacționează reticent față de pledoaria integraționistă. Totuși, problemele separatismului și conflictelor de care sunt afectate Moldova, Georgia și Azerbaidjan au fost propulsate cu eforturile comune în agende politice ale UE și SUA. Transnistria a fost un subiect central al discuțiilor, președintele Ucrainei propunând șapte pași de soluționare a problemei, primiți cu rezerve de președintele Moldovei. Terrorismul și extremismul au fost menționate ca alte două fenomene periculoase de care se preocupă GUUAM.

GUUAM – U = ?

După summit Uzbekistan a cerut retragerea calității sale de membru al formațiunii. Abandonarea GUAM de către țara central-asiatică este explicată de mai mulți factori:

- modificarea priorităților geopolitice (interesul pentru Organizația de Cooperare de la Shanghai),
- dorința de ameliorare a relațiilor cu Rusia, de la care președintele uzbek așteaptă susținere în cazul turbulențelor politice în alegerile din 2006;
- frica de „import al revoluției”.

Ca membru al GUAM, Uzbekistan nu a adus nici un beneficiu și plecarea sa nu poate să afecteze organizația. Pentru dezvoltarea de mai departe este necesar de armonizat interesele părților și de asigurat ca Ucraina să joace rolul său de lider natural cu o doză sporită de responsabilitate și respect față de parteneri. Rusia va continua eforturile de subminare a coeziunii între țările GUAM, organizație care după ultimul summit este percepută de Moscova ca o amenințare încă mai mare în adresa intereselor sale regionale.

UE – Moldova: pe lungimi de undă diferite

La summitul de la Chișinău, președinți statelor GUUAM au menționat necesitatea stabilirii unor relații de parteneriat cu UE și NATO în scopul creării unui spațiu comun de securitate, colaborare economică și în domeniul transporturilor. Cu excepția Uzbekistanului, toate țările și-au formulat anterior și au reiterat la summit intenția de apropiere și aderare la UE.

Însă mesajul de răspuns transmis de UE a rămas, în cel mai bun caz, ambiguu. Comisarul european pentru relații externe, Benita Ferrero-Waldner, declara într-un interviu acordat la începutul lunii mai că Republica Moldova (alături de Ucraina și Georgia) nu ar trebui să depună o cerere de aderare la UE dacă nu dorește să primească un refuz. Pe de altă parte, toate întâlnirile oficiale pe care le are conducerea Moldovei cu membri de guverne și parlamente din UE culminează cu „susținerea acordată țării pe calea integrării europene”.

Ambiguitatea poziției europene este explicată de câțiva factori:

- Consolidarea pozițiilor euroscepticilor, mai ales în țări importante ca Franța și Olanda, care consideră că extinderea deja a mers prea repede și prea departe;
- Dorința de a nu provoca reacții virulente ale Rusiei, care pentru UE este un partener mult mai important decât Moldova;
- Incapacitatea obiectivă Moldovei de a face față pe termen scurt obligațiilor de membru și a rezista concurenței pe piața UE.

Moldova va putea să atenueze scepticismul european numai prin succese concrete în implementarea Planului de Acțiuni Moldova – UE și a Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei, document care a fost salutat și susținut de UE. Consolidarea relațiilor de bună vecinătate în regiune este o altă direcție în care trebuie de mers pentru a demonstra aderarea la valorile europene. Implementarea efectivă a legislației europene în domenii precis definite este o altă tactică realistă. În contextul celor de mai sus, trebuie de spus că în martie-aprilie au avut loc evenimente care ar trebui să fie încurajatoare pentru Moldova:

- Adoptarea în Parlamentul European a Raportului pentru România ce recomandă aderarea țării la UE în 2007;
- Semnarea Acordului de facilitare a regimului călătoriilor reciproce ale cetățenilor între Moldova;
- Conferința internațională „Moldova și Europa: venind mai aproape”, organizată la Chișinău cu suportul ministerului german de Externe.
- Ratificarea de către Parlamentul Moldovei a angajamentelor asumate față de GUAM.

Aprobarea declarației europene a noului Parlament și a Planului de Acțiuni Moldova-UE în prima ședință a noului guvern deja pot fi bifate în activul Moldovei. Însă, după cum le place occidentalilor să spună, mingea continuă să rămână pe terenul Moldovei.

Tabel 9. Indicatori de control Relații Internaționale	Nov 04	Dec 04	Ian 05	Feb 05	Mar 05	Apr 05
Relațiile cu UE	↘	=	↘	↘	↗	↗
Relațiile cu Rusia	=	=	↘	↘	↘	↘
Relațiile cu Ucraina	=	=	↗	↗	=	↗

Relațiile cu România

=

↗

↗

↘

↗

↗

Surse: evaluările EG

POLITICĂ ȘI GUVERNARE**Administrația publică trece printr-o revoluție continuă...**

În aprilie Parlamentul Republicii Moldova a aprobat cu 66 de voturi pentru și 19 împotriva structura nouă a Guvernului. În noul executiv sunt 15 ministere¹², departamentele fiind reorganizate în servicii, birouri și agenții. Aparent, mișcarea a fost dictată de dorința de reducere a ingerințelor administrative ale guvernului în activitatea privată și de ridicare a eficienței sale funcționale. Este prevăzută și o reducere drastică, cu 70%, a numărului de funcționari angajați în administrația publică centrală. Nu este clar care vor fi garanțiile sociale acordate armatei de funcționari publici eliberați din funcție. Este prea devreme să judecăm dacă modificările anunțate sunt de substanță sau de retorică. Deocamdată câteva întrebări rămân fără răspuns:

- De ce a fost făcută această revoluție administrativă fără ca să fie fundamentată conceptual Reforma Administrației publice, după cum prevede SCERS (paragraf 227)? SCERS a fost declarat de guvern piatră de temelie a activității sale, iar conform obligațiilor asumate în SCERS, prioritatea era elaborarea unui Plan strategic al reformei. Reforma urma să se bazeze pe o metodologie generală și pe principii unice de reformare a ministerelor și departamentelor.
- O revizuire funcțională riguroasă a structurilor guvernamentale și a executivului în ansamblu nu a fost făcută. În acest caz, care sunt garanțiile că funcțiile noilor ministere se vor limita într-adevăr la formularea politicilor și monitorizarea prestării serviciilor și nu la reglementarea directă, așa cum este situația în prezent?
- În ce măsură vor fi reduse resursele Ministerului Economiei și Comerțului, instituția responsabilă de implementarea și monitorizarea unui asemenea document complex cum este SCERS?
- Chiar dacă nu a existat un fundament strategic, care totuși a fost logica de moment a autorilor reformei? Cum a fost posibilă integrarea culturii și turismului (!) într-un singur minister și concentrarea Industriei și Infrastructurii, pe de o parte, și a Transporturilor și Drumurilor (oare acestea nu sunt Infrastructură?), pe de altă parte, în ministere diferite?

Este greu de crezut că Guvernul are răspunsuri plauzibile la aceste întrebări deoarece inițiativa reformei vine ca o comandă politică din Administrația Președintelui. Administrația a păstrat instrumentele de control politic asupra guvernului, lucru care este principial incompatibil cu scopul de constituire a unui executiv profesionist și liber de ingerințele politice.

... întrebările businessului rămân deocamdată fără răspuns

Realegerea guvernului și reformele inițiate nu par să fi atins subiectele de politică economică și instituțională de care cercurile de afaceri sunt cel mai mult interesate. Printre acestea se numără:

- De ce nu a fost clarificat rolul Centrului de Combateră a Crimelor Economice și Corupției, astfel încât funcțiile sale să se limiteze la combaterea corupției și să nu se suprapună cu cele ale Inspectoratului Fiscal?
- De ce nu sunt integrate asemenea instituții precum Camera de Licențiere și Camera de Înregistrări de Stat? Opoziția a propus acest lucru, integrarea simplificând mult birocrăția afacerilor.
- Cum va afecta restructurarea guvernului capacitățile de impunere a „legii ghilotinei”?
- În ce măsură restructurarea funcțională și organizațională va atinge Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, care în 2004 a mai trecut printr-o restructurare, dar nu a renunțat la practicile de reglementare directă?

Restructurarea guvernului nu a fost însoțită și de întinerirea lui. Majoritatea miniștrilor, viceministrilor și conducătorilor din fostele departamente și-au păstrat funcțiile sau au fost transferați în alte ministere. Este curios de văzut cum va fi abordat noul stil de administrare.

... iar opoziția este anemică

Opoziția a ieșit din alegeri mai fragmentată decât a intrat. Lipsa încrederii între partidele de opoziție s-a accentuat. Aceasta a permis realegerea cu un număr impresionant de voturi a lui Vladimir Voronin în funcția de Președinte a Republicii Moldova. Guvernul a fost format în mod independent de partidul comunistilor.

Unele din condițiile puse de opoziția care a votat candidatura președintelui Voronin au fost formal îndeplinite. Parlamentul a aprobat modificări la regulamentul său, ședințele sale plenare urmând să fie transmise în direct la posturile publice de televiziune și radio, iar stenogramele ședințelor plasate pe pagina Internet a forului legiuitor.

De fapt, caracterul public al ședințelor Parlamentului este stipulat în Constituție (articol 66), dar până în prezent această stipulare nu era efectiv respectată și se creau bariere neformale care împiedicau accesul publicului. În situația în care până acum nu erau respectate prevederile constituționale, nu este clar dacă adoptarea unor modificări la regulamentul de funcționare va dilua caracterul opac al instituției parlamentare.

Tabel 10. Indicatori de control Politică și Guvernare

	Nov 04	Dec 04	Ian 05	Feb 05	Mar 05	Apr 05
Transparența administrativă	↘	=	↗	↗	↗	↗
Transparență legislativă	=	=	=	=	↗	=
Tensiuni opoziție-guvernare	↗	↗	↗	↗	=	↘

Surse: evaluările EG

TRANSNISTRIA

Intensitatea conflictului politic crește ...

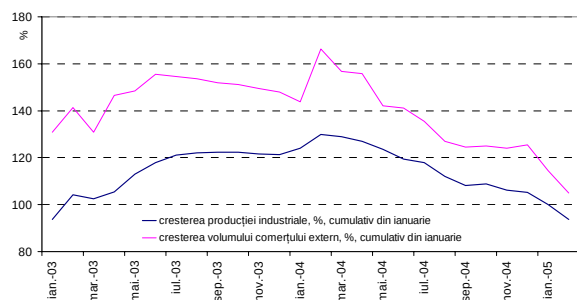
În aprilie Transnistria a fost în centrul unor dezbateri politice internaționale intense (vezi **RELAȚII INTERNAȚIONALE**). Între timp, relațiile dintre Chișinău și Tiraspol au continuat să se înrăutățească, culminând cu retragerea delegației moldovenești din Comisia Unificată de Control din cauza incapacității CUC de a soluționa problema posturilor vamale instalate ilegal lângă Doroțcaia. O expresie a creșterii tensiunilor sunt protestele locuitorilor satelor din raionul Dubăsari împiedicați de administrația separatistă să-și prelucereze pământurile. "Eforturile întreprinse [de guvernul de la Chișinău] nu au dus la schimbarea situației [țăranilor din Dubăsari] spre bine"¹³. Schimbări s-au produs în discursul public al OSCE. Organizația pare să abandoneze mesajul său „federalist”, pledând pentru acordarea dreptului la autoadministrare și a unui statut special în componența Republicii Moldova¹⁴. Dar nu așteptăm și o eficiență mai mare a OSCE în impunerea respectării obligațiilor asumate de Rusia de retragere armamentului.

O evoluție interesantă în aprilie a fost că Monetăria de Stat a Poloniei a întrerupt, la insistența Ministerului de Externe al Poloniei, contractul de producere a monedelor pentru Transnistria. Acțiunea este urmare a presiunilor diplomatice exercitate de Ministerul de Externe al Republicii Moldova. Deși efectele de presiune financiară asupra regimului de la Tiraspol nu sunt mari, gestul este extrem de important din punct de vedere politic. Va veni oare și rândul bancnotelor?

... iar economia regională reacționează la izolarea Transnistriei

În august 2004 condițiile de efectuare a tranzacțiilor internaționale de către agenții economici din Transnistria s-au înrăutățit considerabil. Acestea au avut un impact negativ asupra activității de producție a majorității întreprinderilor regionale, 2/3 din care sunt angajate în relații comerciale internaționale.

Figura 12. Evoluția producției industriale și volumului comerțului extern

Sursă: „BCRMN”

Anchetele corporative arată multiplicarea anticipărilor negative ale managerilor transnistreni vizavi de situația economică generală și de situația financiară a întreprinderilor lor.

Pe lângă mediul politic extern nefavorabil, creșterea prețurilor la materiile prime locale și importate a influențat negativ sectorul industrial, pilonul economiei regionale. Intransigența nerecunoscutei administrații de la Tiraspol în negocierile cu guvernul oficial Republicii Moldova creează premise pentru schimbări de strategie corporativă a multor întreprinderi localizate în Transnistria. În pofida presiunilor politice din partea regimului transnistrean, multe dintre ele doresc să-și legalizeze prezența în câmpul constituțional al Republicii Moldova.

Altele încearcă expansiunea afacerilor în partea dreaptă a Nistrului. Compania de telecomunicații mobile "InterDnestCom" în 2004 a făcut o tentativă nereușită de a pătrunde pe piața din Basarabia. Guvernul decisese să acorde companiei "InterDnestCom" o licență de telefonie mobilă CDMA pentru tot teritoriul Moldovei, la un preț de 1 milion USD, dar ulterior decizia a fost anulată ca fiind neconstituțională. În prezent ANARTI se pregătește să anunțe nou concurs pentru prestarea serviciilor în standardul CDMA și este de așteptat ca compania să repete tentativele sale de procurare a licenței la prețul concurențial de 8 milioane USD. În aprilie compania a procurat tehnologia pentru prestarea serviciilor în standardul CDMA 450. Pe acest segment, compania va intra în concurență cu Moldotelecom SA care a investit în implementarea aceleași tehnologii.

... în timp ce retorica ucraineană este ambiguă

La summitul GUUAM de la Chișinău președintele ucrainean a prezentat principiile unui plan de soluționare a conflictului transnistrean, plan întâmpinat cu răceală de Moldova. Momentul cel mai sensibil pentru Chișinău este propunerea de organizare a alegerilor în regiunea separatistă sub monitorizare internațională. Guvernul de la Chișinău consideră că acest lucru ar putea fi interpretat ca o recunoaștere a actualului regim separatist. Planul a provocat și o critică dură din partea României, varianta prezentată la Chișinău diferind mult de tezele discutate cu o zi înainte între președintele României și cel al Ucrainei. Este interesant că planul a fost salutat de Rusia, lucru care dă semne de întrebare asupra originii reale a planului. Anterior EG atenționa asupra faptului că pozițiile multor politicieni ucraineni vizavi de Transnistria sunt divergente față de cele ale Moldovei. Chestiunea monitorizării frontierei moldo-ucrainene întâmpina rezistență din partea oficialilor ucraineni din serviciul vamal și de grăniceri. După summitul de la Chișinău, președintele Iușcenko a cerut primului-ministru ucrainean și șefilor serviciilor de grăniceri și vamal să ia toate măsurile necesare pentru normalizarea situației pe segmentul transnistrean la frontiera moldo-ucraineană. Deocamdată nu este clar dacă aceasta înseamnă un pas înainte spre monitorizarea frontierei sau doar un tribut plătit corectitudinii politice.

Tabel 11. Indicatori de control Transnistria	Nov 04	Dec 04	Ian 05	Feb 05	Mar 05	Apr 05
Intensitatea conflictului	↘	=	↗	↗	↗	↗
Creșterea producției industriale regionale, %, cumulativ	6,1	5,2	0,1	-6,2	-	-
Volumul exporturilor, milioane USD	47,5	62,9	45,3	42,1	-	-
Creșterea prețurilor, %, față de luna precedentă	3,2	1,1	1,2	2,9	0,3	-

Surse: „BCRMN” și evaluările EG

ANEXĂ STATISTICĂ

indicatori	1999	2000	2001	2002	2003	2004
sectorul real						
PIB, milioane lei, prețuri curente	12322	16020	19052	22566	27297	31992
PIB/capita, USD, rata de schimb de piață	321	354	408	459	543	767
Rata creșterii PIB, %	-3,4	2,1	6,1	7,8	6,3	7,3
Deflatorul PIB	139,8	127,3	112,1	109,8	113,8	109,2
Pondere agricultura în valoarea adăugată brută, %	27,8	29,0	25,4	24,0	22,5	21,0
Pondere industria și construcțiile în valoarea adăugată brută, %	22,8	21,7	24,7	23,2	24,7	22,5
Pondere serviciile în valoarea adăugată brută, %	49,4	49,3	49,9	52,8	52,8	56,5
Investiții brute în capital fix, % din PIB	18,4	15,4	16,7	16,3	17,1	18,6
gospodării casnice						
Venitul lunar personal disponibil, lei	133	186	241	322	422	520
Comerț cu amănuntul, creștere reală, %	-27,4	4,0	14,8	34,2	18,2	11,0
Servicii prestate populației, creșterea reală, %	-10,2	0,1	21,2	11,8	12,5	4,8
prețuri						
Indicele prețurilor consumatorilor	139,0	131,0	110,0	105,2	111,6	112,6
Indicele prețurilor producătorilor	144,0	128,5	112,3	104,7	108,9	105,6
Indicele prețurilor agricole	65,0	126,0	99,5	100,2	120,3	103,0
munca						
Populația, milioane	3,65	3,64	3,64	3,63	3,62	3,38*
Numărul de angajați în economie, milioane	1,50	1,52	1,50	1,51	1,36	1,31
Rata șomajului, metodologia OIM	11,1	8,5	7,3	6,8	7,9	8,2
Salariul mediu nominal, lei	305	408	544	691	892	1117
Creșterea salariului mediu real, %	-12,5	2,2	21,6	20,9	15,5	8,8
comerț extern						
Exportul de bunuri, milioane USD	462,3	471,5	570,2	710,6	790,3	986,3
Importul de bunuri, milioane USD	573,1	777,4	897,2	1103,1	1402,7	1774,2
Deficitul balanței comerciale cu bunuri, % PIB	-9,5	-23,8	-22,1	-23,6	-30,5	-30,4
Investiții străine directe, milioane USD	38,8	127,5	148,5	110,4	58,0	60,0
Transferuri din retribuirea muncii prestate peste hotare, milioane USD (oficial)	90,1	126,2	183,7	239,1	258	450
finanțe publice						
Veniturile bugetului consolidat, milioane lei	3100,3	4102,4	4324,8	5084,4	6620,5	7532,5
Cheltuielile bugetului consolidat, milioane lei	3495,3	4268,8	4325,8	5194,1	6183,4	7354,5
Soldul bugetar, % din PIB	-3,2	-1,0	0,0	-0,5	1,6	0,6
Datoria publică internă, % din PIB	15,5	12,6	12,6	12,5	10,7	11,8
Datoria publică externă și garantată de guvern, % din PIB	65,9	79,3	64,5	59,4	51,5	26,0
moneda						
Baza monetară, creștere anuală, %	41,3	29,8	27,9	31,1	17,0	39,7
Rezerve valutare oficiale, milioane USD,	180,5	222,5	228,5	269,6	302,3	470,2
Rata oficială de schimb, media anuală MDL/USD	10,52	12,43	12,87	13,57	13,92	12,33
Rata dobânzii credite în lei, %, medie anuală	35,5	33,3	28,5	23,1	19,2	20,9
Rata dobânzii depozite în lei, %, medie anuală	27,4	24,6	20,6	14,4	12,6	15,5
Creditul în economie, stoc, milioane lei	1608,8	2291,2	3101,3	4165,7	5999,7	7399,3
economia globală						
Creșterea PIB global, %	3,7	4,7	2,4	3,0	3,9	4,5

Notă: * - conform datelor preliminare ale recensământului general al populației din 5-12 octombrie 2004.

Surse: BNS, BNM, FMI

NOTE

¹ Creditele pe care băncile le vor acorda beneficiarilor cu obligații ce depășesc capitalul propriu de opt ori urmează a fi raportate la o categorie de cel mult „supravegheate”.

² IMF, „Republic of Moldova: Financial System Stability Assessment”, January 14, 2005.

³ Calculat de BNS pe baza întreprinderilor cu mai mult de 20 angajați și valoarea producției mai mult de 1 milion lei anuală cuprinse în cercetarea statistică lunară.

⁴ Raportul anual al BNM 2004.

⁵ Moldovan High Value Agriculture Export Competitiveness Study, CNFA, USAID Private Farmer Commercialization Program, Chisinau 2004, www.cnfa.org.

⁶ Anuarul Statistic al Republicii Moldova 2004, BNS.

⁷ Informația luată din publicația „Eco”, nr.23, din 13/04/2005, articolul „Surplusul de cereale aduce deficite”.

⁸ Strategia Guvernului și Băncii Naționale a Moldovei cu privire la dezvoltarea sectorului financiar al Republicii Moldova în anii 2005-2010, Capitolul 3.1 „Strategia politicii monetare și valutare a BNM în 2005-2010”.

⁹ Interviu „Mai puține autobuze circulă pe rutele urbane, după ce combustibilul s-a scumpit” acordat de directorul general al Parcului Urban de Autobuze din Chișinău agenției Infotag, 25 aprilie, 2005.

¹⁰ Interviu acordat de secretarul general OPEC Adnan Shihab-Eldin pentru postul de radio BBC.

¹¹ Declarația comună „Cu privire la democrație, stabilitate și dezvoltare”, semnată la summit-ul GUUAM de la Chișinău, vineri, 22 aprilie 2005.

¹² Noul executiv este compus din Ministerul Economiei și Comerțului, Ministerul Finanțelor, Ministerul Industriei și Infrastructurii, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Ministerul Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor, Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, Ministerul Educației, Tineretului și Sportului, Ministerul Sănătății și Protecției Sociale, Ministerul Culturii și Turismului, Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Ministerul Dezvoltării Tehnologiilor și Telecomunicațiilor și Ministerul Reintegrării.

¹³ Ministrul Reintegrării Vasili Sova, www.azi.md, 6 mai 2005.

¹⁴ Șeful Misiunii OSCE în Moldova William Hill, discursul rostit la Conferința Internațională „Moldova și Europa: consolidarea legăturilor”, Chișinău, 27 aprilie 2005.